

1 mgr. scopolamine + 60 mgr. morphine in als eerste en 0.5 mgr. scopolamine + 30 mgr. morphine als tweede dosis, in 1 geval wat meer, de 2 andere minder. In de gevallen, waarbij na 2 uur geen narcose was begonnen, werd aether in geringe hoeveelheid toegediend. Bij 2 was dit onnoodig. De werking der injecties varieerde van 40 minuten tot 14 uur, waarbij dosis en duur in geen berekenbare verhouding tot elkaar stonden; want de patiënten met narcose van 7½ en 14 uur hadden geen grootere hoeveelheid gehad dan die van 2—3 uur. WILD beschrijft de narcose als zeer rustig (nl. 7). Geen enkel braakte gedurende de narcose, slechts 3 deden het daarna en van dezen hadden 2 vóór en na de narcose gegeten. Het laatste geval heeft WILD voorloopig van deze narcose doen afzien. De daarbij voorkomende duur van 14 uur met zwaren collaps bij middelmatige dosis gegeven aan een gezonde patiënte, heeft de onbetrouwbaarheid der scopolaminewerking tegenover morphine doen zien. Het betrof een meisje van 18 jaar met empyema antri Highm. zonder verdere gebreken. Behalve de proefinjectie des avonds had zij 's morgens een injectie gekregen van 1 mgr. scopolamine + 60 mgr. morphine en na 1½ uur nog de halve dosis. Na 2 uur bestond geen spoor van slaap, zoodat vrij veel aether moest worden toegediend. De operatie was binnen ½ uur afgelopen, waarna patiënte antwoordde op aanroepen doch niet wakker werd en een langzame en onregelmatige ademhaling had. Twee uur later veranderde het beeld en kreeg de ademhaling veel van het type CHEYNE-STOKES. Gedurende de ademhaling was de pols 100, vol en krachtig, gedurende de pauzen, klein, langzaam en zelfs onvoelbaar. De pupillen reageerden en waren niet zeer nauw. De onderkaak zonk naar achter. Patiënte was niet te wekken. Nog 3 uur lag patiënte met aschgrauw gelaat als een stervende. De adem was rochelend en krampachtig door de contractie aller hulpsspieren, de radialispols was onvoelbaar, de pupillen wijd, alle reflexen opgeheven, reactie was niet te verkrijgen. Na 1 uur lang kunstmatige respiratie, kamferinjecties, keukenzoutinfusie en faradischen stroom te hebben toegepast zag men langzaam verbetering optreden. Veertien uur na de injectie werd patiënte wakker en vertoonde verder geen nadeelige verschijnselen.

In de kliniek van KORTEWEG te Leiden wordt deze narcose dikwijls toegepast (STEFFELAAR, *Geneesk. Courant* 1903, n° 1).

H. A. LAAN.

INGEZONDEN.

WATERPOKKEN OF KINDERPOKKEN?

„Daar ik, met volle waardeering van de opvatting van mijn tegenstanders, in mijn overtuiging, dat de persoon in quaestie geleden heeft aan kinder-

pokken (of gewijzigde pokken), volstrekt niet ben geschokt, acht ik ter voorkoming van misverstand mij aan mij zelf verplicht beleefd opname te vragen voor de volgende regels”.

Aldus het begin van de verdediging van collega HALBERTSMA in nr. 18 van dit *Tijdschrift* tegen het in n°. 17 in extenso medegedeelde vrijsprekende vonnis van den Kantonrechter over collega VAN PRAAG.

Onder die „tegenstanders” kan door collega HALBERTSMA niet (of niet alleen) worden verstaan de Kantonrechter, maar met dezen bedoelt hij zeker de gehoorde getuigen-deskundigen. Zelf getuige-deskundige in deze zaak acht ik, ook ter voorkoming van misverstand, mij aan mij zelf verplicht, beleefd opname te vragen van het volgende.

Weliswaar geeft collega VAN PRAAG in nr. 19 van dit *Tijdschrift* de historia morbi van den patiënt, ten deele als antwoord op de anamnese van den patiënt, zooals die door collega HALBERTSMA wordt medegedeeld, maar noch met deze historia morbi — hoe deze ook voor de diagnose: waterpokken moge pleiten — hebben wij, wat collega HALBERTSMA betreft, te maken (immers deze kende die historia morbi niet), noch met genoemde anamnese; niet alleen is de waarde van zoo'n anamnese zeer gering, maar bovendien de door collega HALBERTSMA afgelegde deskundige verklaring luidde:

De ondergeteekende verklaart, dat HENDRIK MEYER, behanger, ond 34 jaaren, wonende Pleuretstraat 43, heden ten zijnent is geweest en door hem geneeskundig onderzocht is. Verder verklaart hij, dat genoemde H. MEYER *litteekens heeft van pokken of gewijzigde pokken* (variolae of varioloïdes) *over zijn geheele lichaam* 1), zoodat het *vast staat* 1), dat hij geleden heeft aan pokken of gewijzigde pokken, een besmettelijke ziekte in art. 1 der wet tegen besmettelijke ziekten opgenomen.

In deze zoo pertinent mogelijke verklaring, die — na de aanklacht van den toenmaligen Inspecteur van de Volksgezondheid, Dr. E. WINTGENS, dat collega VAN PRAAG een geval van pokken *verheimelijkt* zou hebben — tot de vervolging van genoemden collega noodzakelijk moest doen besluiten en even noodwendig tot diens *veroordeeling* zou geleid hebben, indien hij zich niet verdedigd had, komt dus genoemde anamnese niet voor. Met de verklaring, zooals zij zoo absoluut mogelijk gegeven is, hebben wij te maken.

Deze wensch ik nu te splitsen in 2 gedeelten:

- a. het waarnemen der litteekens van pokken of gewijzigde pokken over het geheele lichaam.
- b. het vast staan, dat MEYER aan pokken of gewijzigde pokken heeft geleden (volgens de verklaring).

Wat nu het eerste gedeelte betreft, de door collega HALBERTSMA over het geheele lichaam waargenomen litteekens — volgens verklaring ter terechtzitting 50 tot 200 — *waren op een paar na geen litteekens*; zoo konden bij een nauwkeurig onderzoek door collega EVERS, DE VOS en mij op den avond vóór de rechtszitting bijv. op romp en ledematen slechts één of twee 2) lit-

1) Ik cursiveer. Ter terechtzitting werd het woord litteeken veranderd in leenteekenen!

2) Ik herinner mij niet juist meer, of het één of twee waren,

teekens gevonden worden, gelijkende op die van pokken, gewijzigde pokken of *waterpokken*. De verklaring, zooals zij gegeven werd en tot vervolging leidde, is dus fout en nu moge a posteriori collega HALBERTSMA spreken van *zoogenaamde* litteekens of van: „litteekens of wat men gewoonlijk zoo noemt”, een deskundige mag slechts van litteekens spreken, als het litteekens zijn en collega HALBERTSMA heeft niet het recht ter versoening van *zijn* fout te postuleeren, dat ook wij gepigmenteerde vlekken 1) gewoonlijk litteekens zouden noemen.

„Ik zeg litteekens of wat men gewoonlijk zoo noemt. Ieder deskundige weet wat men daarmee in zoo'n geval op dat tijdstip bedoelt”. Maar, collega HALBERTSMA, stel, dat ieder deskundige dat zou weten — wat ik beslist ontken. Uw verklaring was ten dienste van een *rechterlijk* ambtenaar, van een *niet-deskundige*, van iemand, die uit uw verklaring noodwendig een verkeerde gevolgtrekking *moest* maken. Waart ge bij uw onderzoek bekend met — of beter uitgedrukt — U bewust van het algemeene feit, dat van pokken 2) de voorloopige residuen zijn *a.* litteekens, *b.* gepigmenteerde huidplekken, maar kondt ge toen deze twee specifiek verschillende vormen niet van elkaar onderscheiden 3), dan had een deel uwer verklaring ongeveer moeten luiden: (bijv. bruinroode) plekken over het geheele lichaam verspreid, welke of gepigmenteerde huidplekken of litteekens zijn. Nooit echter hadt ge mogen spreken van „litteekens, over het geheele lichaam verspreid” tenzij gij u — en vergissing is menschelijk — eenvoudig vergist hebt en die plekken voor werkelijke litteekens hebt aangezien.

Van de pigmentatie's na waterpokken bemerken wij, medici, meestal niet veel, omdat wij de patiënten dan niet meer onder behandeling hebben. Op den eersten dag der rechtszitting (13 Maart) kwam een kind met typische varicellen op mijn morgenspreekuur. Den 2den Mei, dus 7 weken later, heb ik het kind met opzet weer onderzocht; behalve sommige pigmentvlekken van niet zoo zekere afkomst vond ik nog 8 grootere en kleinere (enkele zeer klein) litteekens — met menschelijke zekerheid restes dier ziekte — en alle nog omgeven met een zeer duidelijk gepigmenteerden en meestal breeden rand. Bij een ongeveer 6 weken geleden aan varicellen 4) ziek geworden kind (patiëntje van een collega) zijn op het voorhoofd alleen minstens 15 litteekens dier ziekte te vinden en op het buikje o.a. vele gepigmenteerde huidplekken. Toen ik naar deze wees, zei de moeder: „dat bennen maar vlekjes”.

Terwijl het volgens uw verklaring *vast staat*, dat MEYER aan pokken (of gewijzigde pokken) heeft geleden, spreekt Gij in dit *Tijdschrift* slechts van: „Hij zag er echter in zijn gezicht *precies zoo uit* als iemand, die pokken heeft gehad” of „Maar *wat mij niet bekend is en wat ik ook niet geloof* 5). is dat 7 weken na het begin der ziekte de genezen patiënt er *precies zoo uit* kon zien als enz.” Dit is, dunkt mij, iets minder absoluut dan in uw verklaring.

In dit *Tijdschrift* gebruikt Gij nog het volgende argument: „Dat ik door

1) Na variolae, variolosis of varicellae.

2) En waterpokken.

3) En hiervan maak ik U volstrekt geen grief.

4) Ook in dit geval kon van pokken of gewijzigde pokken geen sprake zijn.

5) Ik cursiveer.

het zien van die litteekens — ter terechtzitting — nog versterkt ben in mijn overtuiging, dat de man aan pokken (of gewijzigde pokken) heeft geleden, spreekt van zelf". Volgens Uw verklaring naamt gij waar litteekens over het geheele lichaam verspreid, zoodat het vast staat enz., volgens uw schrijven in dit Tijdschrift „z. g. n. litteekens, waarvan niemand met zekerheid kan voorspellen hoeveel weer zullen verdwijnen". Een paar niet verdwenen z. g. n. litteekens versterken U als vanzelfsprekend in uw overtuiging enz. Heeft U dan bij uw eerst onderzoek gedacht, dat er zelfs niet zoo'n paar litteekens zouden overblijven van die 50 tot 200 z. g. n. litteekens alstoen door U gezien?

Ten slotte, collega HALBERTSMA, waar gij ter terechtzitting evenals wij de overtuiging moet gekregen hebben, dat collega VAN PRAAG zijn patiënt nauwkeurig heeft nagegaan en zijn diagnose heeft gesteld volstrekt niet op losse gronden, waar gij ter terechtzitting het woord litteeken in uw verklaring reeds terugbracht tot kenteekenen, dus daarmee in elk geval te kennen geeft, dat deze niet juist gesteld was, spijt het mij, dat gij, door te schrijven, mij gedwongen hebt mijn stilzwijgen over uw verklaring te verbreken.

Rotterdam, 11 Mei 1903.

S. A. VAN LEER.

Rotterdam, 29 April 1903.

Geachte Redactie!

In n° 17, blz. 976 van het *Tijdschrift* komt in het vonnis van den kantonrechter, in zake de aanklacht tegen een collega ingebracht wegens het niet aangeven van een geval van pokken, de volgende zinsnede voor: „dat hij (Dr. SCHREVE) namens Dr. DE LANGE een pokkenlijder in het Ziekenhuis heeft opgenomen en behandeld, die later bleek te lijden aan mazelen".

Dit is een fout; deze lijder was door een andere collega naar het Ziekenhuis verwezen

Daar ik echter tot nog toe geen zwaarigheid heb ondervonden in het onderscheiden van pokken en mazelen, zou ik deze rectificatie gaarne zoo mogelijk in Uw eerstvolgend nummer opgenomen zien.

Hoogachtend,

Uw dw. dr.

Dr. W. DE LANGE.

Rotterdam, 6 Mei 1903.

Geachte Redactie!

Nimmer heb ik beweerd, dat door Dr. W. DE LANGE een poklijder ter opname naar het Ziekenhuis werd verwezen, waar bij nadere observatie bleek, dat deze lijdende was aan mazelen.

Eens werd door mij, met collega S. VAN LEER, een geval waargenomen, waar prodromale en initiale verschijnselen van pokken aanwezig waren, en na een paar dagen aan de diagnose *morbilli* niet kon getwijfeld worden.

De inhoud van het officieele vonnis is mij onbekend. Stenographisch ver-